

NIEWIERNY (784) *ai*

W pisowni łącznej (764), w rozłącznej (20).

Oba e jasne.

comp niewierniejszy (1).

sg m N niewierny (81). ◇ G niewierného (20); -ého (1), -(e)go (19). ◇ D niewiern(e)mu (21). ◇ A niewierného (29), niewierny (7); -ého (1) OpecŻyw, -(e)go (28). ◇ I niewiernym (26). ◇ L niewiernym (1). ◇ V niewierny (11). ◇ f N (attrib) niewiernå (8), niewierna (1); -å : -a BibRadz (2:1). ◇ G niewiern(e)j (3). ◇ D niewiern(e)j (2). ◇ A niewiernå (4). ◇ V niewiernå (2). ◇ n N niewiern(e) (7). ◇ G niewiern(e)go (3). ◇ A niewiern(e) (1). ◇ I niewiernym (2). ◇ V niewiern(e) (1). ◇ pl N m pers niewierni (164). subst niewiern(e) (6). ◇ G niewiernych (131). ◇ D niewiernym (98), niewiernem MurzNT (2). ◇ A m pers niewierné (49), niewiernych (5); -ych KolakSzczęśł; -é : -ych LubPs (9:1), RejPos (10:2), WujNT (2:1); ~ -é (2), -(e) (47). subst niewiern(e) (2). ◇ I m niewiernymi (50), niewiern(e)mi (38); -ymi GroicPorz, KrowObr, BibRadz, OrzRozm, WujJud (2), BiałKaz (4), SkarJedn, SkarŻyw, CzechEp (3), WujNT (12), SiebRozmyśł, VotSzł; -(e)mi RejPs (2), RejKup, Leop, RejZwierc (4), SkarKaz; -(e)mi : -ymi LubPs (8:5), RejAp (7:1), RejPos (13:9), NiemObr (1:5). ◇ L niewiernych (7). ◇ V niewierni (1). ◇ du f A niewierni(e) (1) KochZuz A4.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

1. *Taki, który nie wierzy (lub nie uwierzył) w prawdziwego Boga lub Chrystusa, nie dochowujący wierności Bogu, nie przestrzegający bożych nakazów, bezbożny; odszczepieniec; incredulus Vulg, PolAnt; infidelis Vulg, JanStat; non credulus Vulg (690) : á źli y niewierni łprzećiwnicy iego y kościoła łwiętego/ mårnie zefromoceni á w niwecz obroceni będą LubPs Z3v; Ieśli tedy dla niedołatku/ albo vbołtwå wypychałz twoie dzieci z domu/ vkåzuiełz przez to/ iżeś iełt niewierny/ á iź Pånu Bogu nie dufałz. KrowObr 149v; Ten był krol Izraėłki niewierny po ktorym nałtał Achåb. BibRadz I 469a marg; Choćia Aniołowie łrodze ganili niepråwołci niewiernych pånow/ włzåkze nie bluźnili mocy kthora im iełt danå od Bogå. BibRadz II 130d marg, II 138b marg, 141b marg; OrzQuin X4 marg; A niewiernym onym/ ktorzy tylko chcå dufać rozumom á wymyłom łwoim y łwiåtå tego/ zåmiełzawał zåwżdy rozumy ich RejPos 126; åbychmy łie imi [słowami łwiętych obietnic] ciełzyli/ ćwiczyli á vczyli/ iåko łie tu zåchowywåć mamy nå tych godzyech omyłnych thego niewiernego Fårizeułfå/ á tego mårnego á obłędnego łwiåtå. RejPos 224v, [77]v, 106, [291]; BiałKat 190v, 336, 353v; Zowie teź piłmo Duchy Angioły/ y diabły/ åle owy łwiętyymi/ czyłtyymi/ á te nie czyłtyymi/ owy łłżebnikåmi wybrånych: A ty zwodnikåmi/ Pånny y Bogi niewiernych. GrzegŚm 55, 46; Ano małz tego pewny przykåłd nåd onym łlepo nårodzonym/ ktorego Pan iåłnie ołwiećić á hoinie pociełzyć przed onemi niewiernemi Ierolimłskimi łłufzczåmi iåwnie raczył RejZwierc 174; WujJud 148 [2 r.], 165v, Mm6v; BudNT Act 17/5; Kto łie zås nå cudå oglåda/ ten teź to o łobie łwiådectwo wydaie/ iź iełt niewiernym/ gdyż cudå łłżå niewiernikom á nie tym coby wierzyli. CzechRozm 189, 241v [2 r.], 247; Tåk zelżone iełt to miåłto/ ktore będąc pråwowieerne ielżcze w łobie ma niewierne Arryany. SkarŻyw 87, 153, 368 [2 r.], 454; KochPieś 37; ZawJełt 10; Bok iego [Chrystusa] włocznå żołnierz otworzył niewierny LatHar 523; Abowiem połwięcon bywa måż niewierny przez żonę wiernå; y żonå niewierna bywa połwięcona przez mężå wiernego WujNT 1.Cor 7/14; Połwięcon bywa måż niewierny*

[1.Cor 7/14].) To ieft/ częfto fię przygadza/ że ieden przez drugiego bywa na wiarę nawrocony/ y tym ípołobem bywa poświęcony. *WujNT* 595, *Act* 14/2, *Rom* 15/31, s. 591, 1.Cor 7/12, 13 (13); *SarnStat* 186; Oná przykra zółć z octem zmiéłzana/ którą tobie nágotowáli niewierni kátowie/ do vft twoich náświéłtzych *SiebRozmysl* E, C4, D3v; *VotSzl* Bv.

niewierny komu, czemu (9): ábowiem iuz áz ná zbyt vzyłá rozmáitego íprzeciwiéńtwa dullá moia od íprzeciwnikow íwoich/ ktorzy zázwdy íá niewierni tobie. *RejPs* 191v, 193v; Íako íe Pan pilnie ítarác raczy o každego grzelzne⁸⁰/ á což gdychmy mu íá niewierni. *LubPs* S4v *marg*; *RejAp* 35; á kogo też obaczycie niewiernego íłowom moim tu ná zyemi/ inż go pewnie viścić możecie *RejPos* 319, 177, 330, 335; Bo ták rozumiejąc/ w części tylko BOgá chwalić będzie/ á część drugá íobie zoftáwi: w czym íe zaráz niepoftużnym/ niewdzięcznym y niewiernym Bogu pokaże. *CzechRozm* 213.

niewierny czyj [*w tym: pron poss* (18), *G pron* (7), *ai poss* (2)] (27): *RejPs* 119v, 207; *RejAp* AA7, CC4; Obiecał też zázwdy íe mścić nád niewiernemi íwoimi/ ktorzy go przyiac áni poznác nie chcieli/ á wzgárdzili przyfcie íego y íwiętá náukę íego. *RejPos* 5v; Íako vciekáli przed ítráchem od grobu [*Chrystusa*] oni ítrozowie á oni niewierni íego. *RejPos* 109, 7 [2 r.], 7v, 30 [2 r.], 30v, 53 (21). *Cf* »niewierny pański«.

W połączeniach szeregowych (14): *BielŻywGlab* n1b 15; *WróbŻoít* B7; Wiedz on ízelcie wy ludzie przewrotni fáłeczni/ A íynowie niepoftużni/ niewierni/ wízeteczni *LubPs* gg4v; Abowiem gdyby dziewice íobie przez íwoie dziewictwá cíeleíne/ wietzny żywoth záflugowály/ tedyćby tym obyztáiem dziewice Tureckie/ Zydwkie [!]/ Pogánńkie/ y iníze niewierne/ zbáwione były *KrowObr* 228v; co íe wypelnić miáło nád thobá/ íako nád złościwym / niewiernym/ á nád zlim/ á niepoftużnim ítworzeniem Pána Bogá íwego. *RejPos* 100v, 53, 56; *GrzegŚm* 58; Wyznawáia/ żeby Pána Bogá ználi/ ále íe go przá vczyńkami: bo íá brzydkimi y niewiernymi/ y ku wízelkiemu vczyńkowi dobremu nieípofozni. *WujJud kt*, 203; *CzechRozm* 213; Ten zá czáfu Cefarzá niewiernego/ przenáíłádowniká y morderco wielkiego Chrześciáńńkiey krwi/ vchodząc nie ták śmierci/ íako ciężkiego á wymyíłanego kátowania [...] vdał íię ná puíte mieyfcá/ áby krom boiázni mógł w wierze íwiętey żywotá íwego dokonác *SkarŻyw* 50; Wolno im prześłádownáć/ wyganiác/ ofkarzáć y ná krew niewinná foldrowác: chociażby íámi y niewiernymi y wízetecznymi y cudzołóznikámi byli. *CzechEp* 61; Coż bowim zá íławy będzie kázdy Pan zwirzchni/ kthory nikkzemnym/ nieprawdziwym y niewiernym ieft. *Phil* O2.

W przeciwstawieniach: »wierny (15), męczennik, miłóśnik, prawowierny, wierzący ... niewierny« (19): *SeklKat* R2v; *RejKupSekl* a8v; *LubPs* K2V; I ílyízyíz tu/ potzym mamy poznác dobrego tzłowieká? to ieft/ wiernego/ álbo niewiernego/ Syná Bożego/ álbo Syná Dijabelńkiego/ íz z obfitości mowy íego. *KrowObr* 66; Bowiem z nieśmiertelnego sítał íe wnet śmiertelny/ A z onego wiernego/ márný á niewierny. *RejWiz* 116v; *OrzQuin* P3; że to ieft rofkóízna á wdzięczna drogá człowiekowi wiernemu/ ále bárzo ciafna niewiernemu. *RejAp* 189; Tákiáko to vczyńił onym niewiernym żydom/ á onym miłóśnikom íwoim. *RejPos* 239, 128v, 239v, 330; *GrzegŚm* 42; *CzechRozm* 247v; *SkarŻyw* 87, 368; íako gdy íyn ieft wierný/ á óciec niewierný: żoná Kátholiczká á mąż Heretyk. *WujNT* 44, 474, 530, 820.

W charakterystycznych połączeniach: niewierny(-a, -e, -i) anioł, aryjani, bożnica, cesarz, faraon (2), faryzeusz, Judowie, kat (3), krol(owie) (2), księżęta (2), licemiernik, małżonek (mąż) (8), mędrak, miasto, ministrowie (3), o(j)ciec (4), pan(owie) (2), państwo, przełożony (przełożeni) (2), prześladowca, sprzeciwnik, syn(owie) (4), tłuszcza, żona (3), żołnierz; niewierny Bogu, Panu (2), słowom [Pana]; niewiernemu (niewiernym) męka zgotowana (2); nad niewiernymi (po)mścić się (2), rozciągnąć srogą sentencyją; z niewiernymi rozprawić się [na sądzie ostatecznym], rozsądzić się, stanąć na sądzie.

Wyrażenia: »czart niewierny« (2): A niechcąc pufto zoftawić mieyfća onego/ s kthorego był ftrącił czártá niewiernego/ dopuścił fie tu rozmnożyć człowiekowi onemu *RejPos* 53, 53v.

»niewierny heretyk« (2): Dáleko tedy więcey vznáwác y wyznáwác mamy podobne cudá y fprawy Boże przy ofierze Mfzey S. y przy Sákrámentách nowego zakonu vczynione: ktore niewierni haeretycy odrzucáią/ y zá báśni máią *WujNT* 322; *SkarKaz* 243b.

»kacierz niewierny« (2): Ná kóniec/ temiż vfty fwemi/ táko Kácérzom niewiernym Piekło otwiéra/ á Niebo im zámyka *OrzQuin* L3v; *WujJud* 17.

»niewierni krześcjanie« (2): *RejAp* 96v; Iáko niewierni krześcíanie mieszkáią zwirzchownie w Pánu Kryftulie. *RejPosWiecz*² 92 marg.

»niewierni(-y) ludzie, człowiek« [szyk 20 :20] (36:4): y takcj fię będzie działo zewfłfytkiej wiernemi y niewiernemi Ludźmi Czafu jdnia Sądu oftateczniemyfłego. *RejKupSekl* a8; Iáko wierni/ ácz znáią vpor złych á niewiernych ludzi przeciw foby/ nye máią fie dác odwodzić od wierney náuki Bożey. *LubPs* bb marg, K2v, K4, bh2 marg; Abowiem iáko dwoiácy fą ludzie nafwiećie/ wierni y niewierni/ thák tefz fą tylko dwie drodze po fmierći *KrowObr* 76v; *BibRadz* II 138a marg; *OrzQuin* P3; *RejAp* 38, A v iákim ftráchu/ á w iákim niebepieczęńftwie záwždy muśi być złościwy á niewierny człowiek/ y potym po fmierći dułzá iego. *RejPos* 128v; Nie ráczże nas zoftawowác náfz miłofćiwy Pánie w poczcie tych ludzi niewiernych *RejPos* [278], 1, 17v, 76, 284v, [290]v, 315v, 333; *GrzegŚm* 58; A tego zwyczáiu modlić fie w Duchu/ ktory ieft przywoity Chrześcijanóm/ ludzie niewierni miec y wżywác niemogá *KuczbKat* 370; áby fie ku Wierze Páná Chriftufowey y ku poznániu Bożemu/ ludzie niewierni y Zydowie náwrocili *KuczbKat* 390, 385, 405; *RejZwierc* 139; Niewierni ludzie mogá co dobrego fámi z fiebie czynić. *WujJud* 64 marg, 94v, 261; *WujJudConf* 72; *CzechRozm* 84v, 112v, 183; Niewiernych ludzi pogáńskie postępkí *CzechEp* 3 marg, 163, 337; ktory [Antychryst] ták ieft głowá wfzytkich niewiernych ludzi/ iáko Pan Chriftus ieft głowá wfzytkich wiernych y pobożnych *WujNT* 820, 159, 570, 872, 877; *SkarKaz* 5b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»niewierni mahometani« (1): to mu [Władysławowi] vkázował [poseł papieski]/ że wiárá pollubiona niewiernym Máchometanom nie ma być trzymána. *Phil* O4.

»niewierny mocarz« (1): frogość lafki krolewfkiey á pomfity iego vfthánie/ á iuz przefthánie tłuc á tłumić onych krolow á onych niewiernych mocarzow fwoich *RejPos* 232.

»narod, lud, rod (ludzki a. pospolity), rodzaj, pokolenie niewierne(-y)« = *generatio incredulia* *PolAnt*; *populus non credens* *Vulg* [szyk 19:6] (15:5:3:1:1): vftrálla fie wfłfyćy niewierni narodowie przed wielmożnoćią twoią *RejPs* 149; *MurzNT Matth* 17/16; *LubPs* S4v, P6v marg, S4v marg; *BibRadz* I 7a marg, *Matth* 17/17; *RejAp* 119; A fínadź iefzcze tákowi fą ná mnieyfzey pieczy v niego niżli pogáni á narodowie niewierni *RejPos* 206, 29 [2 r.], 29v, [36], 37v, 52v, 194v marg;

BudNT Matth 17/17; SkarJedn 281; StryjKron 140; Połyłałemci PROroki fwe miłe á wierne/ á tyś ie mordował, pokolenie złe niewierne. ArtKanc E13v; O narodzie niewierny WujNT Mar 9/19, Matth 17/17, Luc 9/41, s. 232, Rom 10/21. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»niewierny niezbożnik« [szyk 3:1] (4): Ponieważ już nie trzeba będzie niewiernych niezbożników hamować/ [...], iako tych którzy już oładzeni będąc karanie/ fwe ná łobie nosić będą. *CzechRozm 182, 74, 113; CzechEp 22.*

»niewierny pański« (2): Czo sie máią zá fregości dziać ná ziemi zá wylaniem czwartego piątego y fzołtego Anyoła nád niewiernymi Pánłkami *RejAp 133v; RejPos 239v.*

»niewierny(-e) poganin, [pogaństwo]« [szyk 12:1] (13): Podanie przyczyn przezé sie Pan ma ná niewierne pogány wzrucić/ áby poználi możność imienia Bożego. *LubPs S6 marg; HistRzym 83v; RejPos 271; Co wiedzieć co nam myllą niewierni Pogáni/ Tą ręką głáfzcie brode á s tyłu cie rani. BielSpr c2; SkarJedn 12; KochPs 65, 162; SkarŻyw 62; CzechEp 370; á poćielź tych wśzytkich/ którzy będąc pod tyránłtwem niewiernych poganów/ którzy cie nie znáią/ nie záprzeli sie dla ich okruciełtwá imienia twégo świętego SiebRozmyśl D; VotSzl A4v, Dv; Kto Kościoła nie fłucha/ niechay będzie iako poganin niewierny [si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Vulg Matth 18/17]. SkarKazSej 697a; [zebiłmi my lyudzye krzełczyanłci ot thego nyewyernego pogałłtwá kyełkokroczy yfz popaleni mogli bicz wiłwyebodzeni ZapWpol 9/58].*

»niewierny urząd [= urzędnicy]« [szyk 1:1] (2): *CzechRozm 247v; áby [...] vrzędom choć y niewiernym połfuzni byli/ á pobożnie y cnotliwie żyli na tym świecie. WujNT 796.*

»niewierny w wierze« (1): Niewierna w wierze Chryłta Pána zóná gdy chce z wiernym miefzkáć/ każe Páweł święty nieopufzczáć iéy *BiałKat 368v.*

»niewierny(-i) Żyd(owie) (a. Żydzi)« [szyk 36:14] (50): A tako onego czału pán Iezus od onych niewiernych żydow był wdręczony *OpecŻyw 114v, 64, 65v, [79], 89v, [123], 132; LubPs D4v, P6v marg, R6 [2 r.], Sv marg, Y3v marg, Z marg; GroicPorz h2; iako tám [w ajendach i mszałach] Pána Bogá bluznicie/ nie inák iedno iako pogáni/ álbo żydowie nie wierni KrowObr 100, 101; Żydowie niewierni y przeciwnicy Ieruzálem to iest kościoła mego potępieni będą. BibRadz I 478d marg; BielKron 46v; SarnUzn E6; A wđdy tho niewiernych żydow nic nie rułzyło RejPos 35v, [77]v, 231, 239, 283v; okáłz mi czymby to żydom niewiernym z głowy wybić: Iż obrzezanie nie iest wiecznie trwáiące/ iako oni mniemáią CzechRozm 78v, 76v, 78v, 187v; Po Hifzpániey y indziey y o pięć tyśięcy żydow niewiernych do wiary S. przywiódł SkarŻyw 310, 172; CzechEp 42, 209, 337; Z ktorego poświęcenia pan Chriłtus dowodził Bołtwá fwego przed niewiernymi żydy. NiemObr 103, 104; ArtKanc E15; Ten bluzni [Matth 9/3]) Słyfząc niewierni Żydowie/ iż P. Chriłtus grzechy odpufzcza/ bluznierzem go zowá: iako y dziś ich náśładowcy Haeretykowie/ kápłany Chriłtułowe WujNT 38; Żydowie niewierni fą fyny czártowłkimi. WujNT Ddddddv, 44, 56, 392, 474, 517 marg, 756; SiebRozmyśl B3, D4v, K3v [2 r.]; SkarKaz 276a.*

Szeregi: »nędzny a niewierny« (1): iakochmy s przodku słyfzeli/ iż już o płatne fzło nędznym á niewiernym żydom/ á zwáłzczą onym duchownikom *RejPos 283v.*

»niewierny a niedbały« (1): co sie s tobą/ iako z niewiernym á z niedbałym/ po máłey chwili dzyać będzie. *RejPos 30v.*

»niewierny i (a) niezbożny« (3): Niewierni lepák á niezbożni ludzie poydą nádoł z Dyabły do Piekłá ná wieczny ogień y męki niefkończone. *WujJudConf* 72; *Babilonia*. [*Apoc* 14/8]) Babilonia iest miáło dyabelskie/ to iest wżytok zbor niewiernych á niezbożnych ludzi *WujNT* 872, 877.

»niewierny i Chrystusa nie znający« (1): ROdem był z Antyochiey S. Ian Chryzostom/ syn Secundego Hetmáná/ mátkę iego zwano Anthufa/ oboie niewierni y Chrystufa nie znájący. *SkarŻyw* 86.

»odporny i niewierny« (1): Ty fą ftráfzliwe grozy náprzećiwko odpornym y niewiernym ludziom. *BibRadz* II 138a *marg*.

»okrutny a (i) niewierny« [szyk 2:1] (3): *BibRadz* I 7a *marg*, II 141a *marg*; ktorzy z okrutnymi y niewiernymi Pogány/ o krzywdę Bożą/ o wiarę Chrześcijánfką/ o miłą oyczyznę/ mężnie fię potykali *VotSzl* A4v.

»niewierny i pogański« (1): y w tey wzgárdzie fądow duchownych/ y klátew/ iáko iákie niewierne y pogańskie páńftwo/ zoftáie. *SkarKazSej* 703b.

»niewierny i przewrotny« = *incredulus et perversus* *PolAnt*, *Vulg* (5): A Iefus odpowiedaiąc rzekł/ o rodzaju niewierny i przewrotny pokifz będę zwami *MurzNT Matth* 17/17; *BibRadz Matth* 17/17; *BudNT Matth* 17/17; *WujNT Matth* 17/17, *Luc* 9/41.

»uporny i niewierny« (1): wżytkim w obec Chrześćianom dano iest to/ co nie było dano vpornym y niewiernym Żydom. *WujNT* 56.

»(tak) wierny, (jako) i niewierny« (2): *RejPos* 208v *marg*; Słudzy áby połufzni byli pánom fwym/ ták wiernym iáko y niewiernym. *WujNT* 2.*Tim* 1 *arg*. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 15 r.]

»niewierny a zdradliwy« (1): Tákże też y Anyołom swoim to poruczyć raczył/ iż gdy obaczą iemu być człowieká wiernego/ [...] áby go iáko źrzenice w oku pilnie ftrzegli/ [...] A gdyzeby też obaczyli być niewiernego á zdradliwego iemu/ áby też mnieyszą pieczę y mnieyszą pracą mieli około niego *RejPos* 330.

»zły (a. złośliwy, a. złościwy), (a, i) niewierny« [szyk 33:4] (37): *OpecŻyw* [79]; boleść Kriřtus Pan ćirpyeć raczył/ widząc niewiarę onych złych á niewiernych narodow żydowfkich. *LubPs* P6v *marg*; Iz zli á niewierni przełoženi niedbáią dziś nic o fprawiedliwości. *LubPs* S5v *marg*; gdy widzi wtrapyoną duřzę fwoyę od złych á niewiernych przeřładowcow swoich. *LubPs* ee4 *marg*, D4v, O4, P6v *marg*, R6 *marg* [2 r.], S *marg* (18); *KrowObr* 101; gdy weřfli do Ieruzálem miáftá nie wiernego y zlořliwego [*venientes in Ierusalem, civitatem refugam et pessimam*]/ ięli budowác fklepy ábo wieże y mury iego *Leop* 3.*Esdr* 2/18; *RejAp* 119; y dał go w moc y w towarzyřtvo onemuřz tho złemu á niewiernemu Aniołowi *RejPos* 101, 29, 52v, 76, 128v, [290]v, 333; *WujJud* 261; bo też tám fą fłowá Fáraonowe/ Bálákowe/ Bileámowe/ y infzych ludzi złych y niewiernych *CzechRozm* 84v; Wřzyřcy fą tym złym niewiernym Zydom podobni/ ktorzykolwiek thego dobrodzieyřtwá nie fą wdźięczni. *ArtKanc* E15, E13v; *WujNT* 159; *SiebRozmyřl* K3v; *SkarKaz* 5b, 243b.

W przen (12) : *RejPs* 165; żeby obroćił fercá oycowfkie ku fynom/ y niewierne ku rořtropności fprawiedliwych/ áby zgothował Pánu lud dořkonály. *Leop* *Luc* 1/17, 3.*Esdr* 2/18; *BibRadz* *Sap* 10/7; Oczy niewierne/ niewiernie pátrzą *RejPos* 208v *marg*; A thákći fię záváždy dzyáło y dzyać będye nád wiernemi y nád niewiernemi vřty á ięzyki ludzkimi. *RejPos* 298; áby fię niewierny fwiát przypátruiąc

temu/ n wra cał  ie do ciebie *RejPos* 336, 37v, 100, 260; dwadzie ci  tyfi c Niemcow/ M zurow/ y Polakow od Litwy niewierney by o poim nych/ y pobitych *StryjKron* 320; *WujNT Matth* 11 *arg*.

a. W funkcji rzeczownika; *incredulus M cz, Vulg; infidelis Miech, JanStat; impius Vulg (416) : RejPs* 144; *RejKup* ee2; Wifitycy nyewyerni oko o pi m   ye obyera y /   f lfywy  e przywodz / nye wedlug myfli ducha S.  le wedlug  wych dum *KromRozm I M2v; MurzNT* 43v; *GliczKsiq z Dv; Z burzenie niewiernych przeciw ko cio owi LubPs* M4 *marg*; I  gdy wierni widz   no  ie niewiernym w zytko wedle myfli  z ncuie/   i  zyw c w z o ciach kwitn / [...]  by  ie nic nie vno ili   nie zgar z li *LubPs* Nv; I  podczas y wierni miezk i c w  poc czno ci niewiernych z pomni  P n  Bog . *LubPs* N5v *marg*, C3v *marg*, E2 *marg*, F, I3v *marg*, K (38); Ieeliby kthora o  woich   zw afztz  o domowych/ pracy niemi  / tedy  ie wi ry z prz  / y jest gor za   ni fli niewierny. *KrowObr* 142v, 238; N ucz  z o niki drog twoich:   niewierni n wroc   ie ktobie. *Leop Ps* 50/15; Nie  i gnicie i rzm  z niewiernymi *Leop 2, Cor* 6/14, *Sap* 4 *arg*, *Eccli* 6/4, *2. Cor* 6/15, *Eph* 2 *arg*; Mamy  ie  trzedz ma e n tw  z niewiernymi. *BibRadz I* 133d *marg*; T kowa b dzie trwog  na  umniu   niewiernych v thr zonych  dem Bozym *BibRadz II* 138b *marg*, *Ruth* 1 *arg*, *Ps* 143 *arg*, *Is* 26 *arg*, 3 II 120c *marg*, 138a *marg*, 141b *marg*;   vciekay precz od towarzystwa niewiernych *RejAp* 98v;  pyew my t  now  pio nk  ku P nu  wemu/ ktorey  ie nigdy  adny niewierny n uczyc nie mo e/ gdy  nie ma  ni t kiew wi ry  ni t kiew  tao ci o P nu  woim *RejAp* 118v; Niewierne vm rlemi Pan zowie *RejAp* Ee2v [*idem* 35 *marg*] AA3v, BB8v, Ee2v [2 r.], 33v, 34 (27); *HistRzym* 77, 102; A i ko  tu niewierny z drze  nie ma/  y z c ty  tr zliwe przyk dy/ ktore  ie z w dy dzy ly n d  przeciwniki P n kiemi. *RejPos* 27; bo  ie to trudno   dziwno niewiernemu widzi/ chocia  e th wdzi czna/  m czna/   pocie zliwa n uk  P n  n zgego. Abowiem z  niedowi rstwo iego   z  grzech iego   z llepione oczy iego. *RejPos* 85v; gdi  to rzecz niepodobna v niewiernych/  by w troi kiew po t ci mog o by  iedno Bo two. *RejPos* 150v, 2, 2v, 5v, 6, 29 (48); *Grzeg sm* 58, 59; *RejZwierc* 272v; K dzy Heretyk niewiernym ie t. *WujJud* 197v *marg*; Bo niewiernym m k  P n  Chri tu ow  nie ie t pozyteczna. *WujJud* 232v, 169v, L18v, Mm2, Mm7 [2 r.]; i  Kry tus w zem Ci o y Krew  woi  d ie/  le i  niewierni z wier i  drzwi  zczodroblivo ci P n kiew  woi  niewiar  y z o ci . Przeto  nie bior  tego co im bywa podano. *WujJudConf* 261, 203; *BialKaz* B4; To nie nowin  i  niewierni n  i lnych powie ci ch  low  bo e^{go} nie r dzi przef w i :   zw afzcz   ydowie: ktorzy wi cey T lmudowi  wemu ni li  amey Bibliey wierz  *CzechRozm* 114v, 66, 76v, 198, 248, 253; AC kolwiek Heretykowie Chrze t S. m i / y byli niegdy Chrze ci nie: w z k e i z od wi ry S. odst pili/ miedzy niewierne poczyt ni  . *Skar zyw* 152; Cierpliwo ci  n wroci  niewierne. *Skar zyw* [236] *marg*, 73, 74, 153, 189, [197] (10); *CzechEp* 60, 163; ieeliby ch ieli pokoiowi te^{mu} doc e nemu folgowa / y zgody z niewiernymi  zuk c/ musieliby  ie Bog  y Chri tu  z prze / c e^{go} P nie Bo e vchoway. *NiemObr* 11, 11, 12 [2 r.], 13, 84; Nic nie dbaymy cho  nas niewierni fromoc / i  S owu Bo emu  ami wierzy  nie chc / bowiem oni dla m rney ro ko zy  wieckey/ naydui  wymowki  zkodne k   ce Bo kiew. *ArtKanc* K20, H18v; *LatHar* 686; *Ko akSzcz sl* B2v; i  o t tnich cz sow/ dla prze ladow nia Antychri towego/ rzadka b dzie wi r / y ledwie zn c b dzie wierne/ miedzy wielkimi gromadami niewiernych. *WujNT* 270; My li niewiernych od  z t n  o lepione. *WujNT* Aaaaaa2v, 92 *marg*, 338, 453, *Act* 26/19, s. 518 (28); GDy  niewierni nie m i   ie wefeli  z wi t zgego n d nia wolno ci/ ni li ktorzy w p n  Kry tu 

Bogá wierzą *SarnStat* 260 [*idem*] 914; Niewierni ktorzy vkrzyżowánego bluźnili/ płákác y nárzekác będą/ iż nie vwierzili Ewángeliey y kościołowi tego Bogá/ ktorzy zá nie vmárł *SkarKaz* 5b; á iednak káżdemu y niewiernemu vkázuie P. Bog/ iż tám prawdziwy kościół iego: gdzie nigdy cudá nie vftáią. *SkarKaz* 418b, 4a, 155a, 243b.

W połączeniach szeregowych (15): KrowObr 185, 229; *HistRzym* 102; Ale tego przeftzegáł zázwdy ten wízechmogący Pan/ áby nigdy niewierni/ á nieumieiętni/ á nie ofwiece ni od niego/ nie pletli ledá częgo o dziwnym Bołtwie iego. *RejPos* 206v; *RejPosWiecz*² 91v; *Confes*: A przy tym też wierzymy y wyznawamy/ że niewierni do Pieklá zázraz bywáią podáni [...]. *Cathol.* Nietylko niewierni/ ále y źli Chrześciánie/ y Heretycy wízyfcy/ ktorzy też niewiernymi fą. *WujJud* 203, 72; *CzechRozm* 7v; *Nie sprzágaycie fię*. [2.*Cor* 6/14]) Tymi fłowy Apoftół zákázuię wiernym nie tylko małżeńftwá z niewiernymi/ z Pogány y z haeretykámi: ále y wízelákiey fpołeczności z nimi *WujNT* 635; Miáfto wielkie Bábilonia znáczy zbor ábo zgromádenie ludzi potępionych: ktore fię dzieli ná trzy części: Zgółá niewiernych/ iáko fą Zydzi y Pogáni; haeretykow; y złych Kátholikow/ ábo fałszywych Chrześcijánow. *WujNT* 876, 16, *Tit* 3/3, *Apoc* 21/8, Ddddddv; Iedzmy/ piymy/ bo iutro vmrzemy. Iáko mówią niewierni/ y niezboźni/ y beftyálfcy ludzie *SkarKaz* 207b.

W przeciwstawieniach: »wierny (99), wierzący (ktorzy wierzą) (7), wybrany (2) ... niewierny« (108): abyfmy niebędac zawiętydzeni befpiecznie mogli przyc ku oney oyczyźnie: ktora ieft twem wiernem fferoce otworzona: a przed niewiernemi twardo zamkniona *RejPs* 46, 161v; *SeklKat* Rv, R2, R4; Nyewyerni w síłach fwych wfáya/ á wyerni w imię Páńskie zwalczą fprzećiwniki fwoye. *LubPs* E4 marg; Pan wiernem w łálce/ á niewiernym w frogości pánuie. *LubPs* P3v marg, B, Bv marg, B4, E3 marg, R5 marg (10); wierni máią żywoth wietzny/ á niewierni máią fmięć y potępienie wietzne. *KrowObr* 76v; *RejWiz* 193v; *BibRadz* II 141b marg; áby zázwdy był fwiát ná probie wiernych od niewiernych *RejAp* 66v; Tu iuz Apoftół dzieli wiernie od niewiernych/ á iáko rozna będzie pomftá y zaplátá ich. *RejAp* CC3, 3, 30v, 40 [2 r.], 47, 60 (26); Ták iákoby tho y káżdemu wiernemu przyftufzáło fprzećiwieć fie niewiernemu/ á vpomináć go s tego/ áby przeftáł niewiáry fwoiey/ á ftánął wiernie przy Pánu fwoim. *RejPos* 29v; Iż zbáwiciel náfz był obyeczán nie tylko wiernym/ ále y niewiernym *RejPos* 34v marg; iż chce Pan iáko ná probie mieć kościół fwoy fwięty/ áby byli rozni wierni od niewiernych/ á ci omylacze mułzá być áż do fkończenia fwiátá wízytkiego. *RejPos* 347, 5v, 22v, 26v, 29v, 30 (43); *RejPosWiecz*² 91v [2 r.]; *BialKat* 286; *GrzegŚm* 30; iż wiernemu zázwdy káżdá rzecz ná pociechę wyniść muśi/ á niewiernemu zázwdy ná vpadek *RejZwierc* 200, 196, 259, 263; *CzechEp* 163; *NiemObr* 12, 13, 14, 38 [2 r.], 41; á nie bądź niewiernym/ ále wiernym [*et noli esse incredulus, sed fidelis*]. *WujNT* *Ioann* 20/27; A przetoż ięzyki fą ná znák nie tym ktorzy wierzą/ ále niewiernym [*Itaque linguae in signum sunt non fidelibus sed infidelibus*] *WujNT* 1.*Cor* 14/22, 1.*Cor* 14/22, 1.*Petr* 2/7, Bbbbbb3v; *SkarKaz* 40b.

W porównaniu (1): będziefz fie fwiecił miedzy niewiernemi iáko íkrá miedzy trzcínámi/ wedle obietnic iego. *RejZwierc* 179.

W charakterystycznych połączeniach: niewierni część Pana [Chrystusa] gubią, nawrocą się [ku Panu], pohańbienie odnieść muszą, prosto idą do ognia, już są osądzeni, nie ujdą pomsty swojej, srogimi upadek wziąć mają, srogimi plagami mają być karani, do piekła bywają podani na wieczne

potępienie (2), odpoczynku nie mają w mękach, marnie giną, mają śmierć i potępienie wieczne, po świecie rozproszeni, w siłach swych ufają; niewiernych bożnica (3), gromada, społeczność, towarzystwo; niewiernych karanie, nawrocie, potępienie, uczynki (2), upadek, wymowki (2), zginienie; niewiernych wieczna śmierć i pomsta pokarze; od niewiernych uciśnieni, wzgardzony; niewiernym grozić srogą pomstą (pomsty zgotowano, pomsta a upadek) (3), potępienie naznaczyć (grozić potępieniem) (2), przeklęstwa a srogości (srogość a niełaskę okazać, srogości zgotowane) (3), zapłata; niewiernym dobrorzeczyć nie mamy; niewierne karać, nawrócić, zdrowia i wszystkiego zbawić; na niewierne(go) przeklęstwa, strach; nad niewiernymi moc, mścić się, pomsty żądać (pomsty żądanie, pomsta stoi) (5).

Wyrażenie: »zb(i)or (a. zgromadzenie) niewiernych« (4): Zbor niewiernych Sodoma á Egipt *RejAp* Ff4, 92v; *WujNT* 872, 877.

Szeregi: »niewierny a bałwochwalca« (1): Smiele wyznawaią sie być Izmaelity iakoby z Izmaela polli, krześciany zowącz (dzincis.) to iest, pogani albo (gaur) iakoby niewierne á bałwochwalcę [*infideles et sine religione*]. *MiechGlab* 21.

»heretyk i niewierny« [szyk 2:1] (3): *MurzNT* 43v *marg*; gdy kto Chrześcíaninem będąc/ niewiernego sobie y Heretyká/ zá towárzyzá w małżeństwo obierać chce. *SkarŻyw* 153; A iefli iefzcze heretycy y niewierni/ (iáko słyżę w Litwie tácy státutá czynili) o Boże moy/ iáka tám ślepotá/ iákich tám błędów [...] pełno będzie? *SkarKazSej* 700a.

»nieczysty i niewierny« (3): *KrowObr* 99v; *WujJud* 197v; wżákże nieczyłtym y niewiernym (iákowi fą haeretycy wżytcy) nic nie iest czyłtego: ále splugáwiony iest ich vmył y sumnienie. *WujNT* 744.

»niewierny i niegodny« (2): Sákrámenty niewiernym y niegodnym nie máiá być dawáne. *WujNT* 30 *marg*. Bbbbbbb4.

»niewierny i niepobożny« (1): Vkázuie im iákie miáło być przyśzłe lkázenie niewiernych y niepobożnych. *BibRadz Ez* 10 *arg*.

»niewierny i nieposłuszny« (1): á zásię niewiernym y niepośłufznym/ grozić potępieniem *NiemObr* 38.

»niewierny i nieprzyjaciel (Chrystusów)« (2): áby go osádził/ wiązał/ á potym do ognia wiecznego wrzucił y z Anioły iego/ y z infzymi niewiernymi y nieprzyiaćioły Chriftułowymi. *CzechEp* 150; Potym poznáią niewierni y nieprzyiaćiele moi/ Turcy y Pogánie/ zem ia was odstąpił *SkarKazSej* 672a.

»niewierny a niesłuchacz« (1): A do owego niewiernego á niesłucháczá swoiego przez Proroká. wkázuie/ iż obroć sie do ciebie tyłem *RejPos* 285.

»niewierny a niesprawiedliwy« (1): A niewiernemu/ á niepráwiedliwemu iuz dawno nálezyoná drogá do zginienia iego. *RejPos* 334v.

»niewierny abo nieuczony« = *infidelis vel idiota Vulg* [szyk 1:1] (2): Lecz iefliby wżyscy prorokowáli/ á wśzedłby ktory niewierny ábo nieuczony: wżyscy go strofuią/ wżyscy go fądzá. *WujNT* 1.*Cor* 14/24, 1.*Cor* 14/23.

»niewierny i (a) niewdzięczny« (2): A przełto niemam cobych náprzećiwko wam miáł infzego mowić/ iedno co Piotr Święty do onego ludu Zydowkie^{go} niewdziężne^{go} y niewiernego mowil. *KrowObr* 74; *ArtKanc* E13,

»niewierny i odrzucony« (1): Dwie części znaczą niewierne y odrzucone *BibRadz* II 141b *marg.*

»niewierny i odstępcza wiary« (1): przetoż kościół S. rofkázuie y prześtrzegá/ áby znimi Chrześcíanie y Kátholicy/ ták iáko zniewiernymi y odstępcy wiary S./ łpolne⁸⁰ małżeńtwa nie mieli *SkarŻyw* 152.

»odszczepieniec albo niewierny« (1): ktorým łą dáné Herby Szláchty Królestwa Polkiégo/ y ktorzy łą Krześcíańkiéy wiary y poddáni Rzymłkiému Kościółowi/ á nie odczepieńcy álbo niewierni [*non schismatici vel alii infideles JanStat* 747]. *SarnStat* 990.

»poganin i (a) niewierny« [szyk 3:1] (4): Iednoć łie o thym pogáni á niewierni łtáraią. *RejPos* 217; *BiałKaz* B3v; co tylko łami niewierni y niezbożni pogánie czyniáli *CzechEp* 43; *SkarKaz* 244b.

»pokalany i niewierny« (1): Włzytkoć czyłte czyłtym: lecz pokalány y nie wiernym nie máłz nie czyłtego [*coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum*] *WujNT* 1/15.

»niewierny a sprzeciwnik (pański)« (3): *RejAp* 173; O iákaż tho będzie rofkofz [...] widzieć ony okrutne łrogości od wiekow zgotowáne niewiernym á łprzeciwnikom łiego. *RejPos* 7, 5v.

»uporny a niewierny« (1): á pomłty teź łrogie zá łłości wpornym á niewiernym *RejAp* 96.

»(tak) wierny, (i, a, jako i) niewierny« [szyk 25:1] (26): poniewałz Pan Bog ták dobremu/ iáko y złemu ták wiernemu/ iáko y niewiernemu/ ták poganinowi/ iáko y krześcíanowi/ [...] łwieć łłóncem łwoim *KrowObr* 53; *BibRadz Eccli* 33 *arg*; łż wierni á niewierni łą záwždy po łwiátu rołprołzeni *RejAp* 92v, 128v, 197v, Ff4 [2 r.]; obaczyc łmożemy/ iáko záwždy łłościwy łwiát/ dwoiáki łtan łudzi w łobie ma/ to łełt łierne y łwierne. *RejPos* 34v; Tu łą wypiláne łodobieńłtwa y łłhráchy dnyá przylcia Páńłkiégo/ y co łie będzyc z łiernymi y z niewiernymi dzyáło. *RejPos* 258 *marg*, 51, 53, 56 *marg*, 118v, 124v (14); *RejPosWiecz*² 92; *WujJudConf* 36v; *CzechRozm* 265; *SkarŻyw* 519; *WujNT* 659. [*Ponadto w przeciwstawieniach 99 r.*]

»zły (a. łłółłiwy a. łłółłiwy), (i, a, to jest) niewierny« [szyk 23:3] (26): *TarDuch* B5; Wieryc ze mamy włzilcy włtacz z łmartwych/ łdobrzy/ to łełt w pana Chriłtułła wierzący [!]/ kuwicznemu zywołowy/ á zły to łełt niewierny/ ławieczne łpotępienyc *SeklKat* R2v, P4v; Włliczanie łwicznego á duchownego łkárnia łkore łełt złym á niewiernym zgotowáno. *LubPs* Qv *marg*; łż záwždy łád złym á niewiernym łomłłhá łtoi *LubPs* Z *marg*; Prołbá o łomłłtę łá złe á łwierne/ łtorzy łhwalę Bożą y z łudem łiego łárdziby z łgruntu wywłółłi *LubPs* dd6 *marg*, E4v, I4v *marg*, N2v *marg*, Vv, V4 *marg* (12); *KrowObr* 121; á łłółłiwym á niewiernym włzytko łie łomyłłi łdarza *RejAp* 125v; *RejPos* 28, 30, 37, 277, 322; *RejZwierz* 130v; *CzechRozm* 114v; Z łczego łnam łełt łpominanie: ábyłłmy o złych á niewiernych łłiżnich łálzyc łpieczá łieli: ábo łebyłłmy łch do Pána Boga łáwłółłi *SkarŻyw* 558; *WujNT* Dddd.

W przén (1) : Albowiem łwiemy ło y łá wılu łmiełłcach/ iáko Pan vłłá łprawdziwe á łerce łierne á łieomyłłne łłogolławıć łaczy: á iáko łá łwierne á ła łiewdzyęczne záwždy łpátrzą łwięte łczy łiego. *RejPos* 251v.

2. *Nie dochowujący wierności, wiarołomny, podstępny, zdradziecki, taki, co do którego nie ma się pewności, zaufania, któremu się nie dowierza; infidelis Vulg, Mącz, Calag, Calep, Cn; perfidus Mącz, Cn; infidus PolAnt, Cn; falsus, malignus, pseudolus Mącz; perfidiosus Cn* (80) : *BierEz* N3v; Niewiernemu łwara łie łłamie *RejJóz* E6v *marg*, E6v; Kłiążęłhá łtwoi łniewierni/ łthowárzyłłe łłodziełłcy *Leop Is*

1/23; A we wŹytkim thym Iudá niewierna ŹioŹtra [*praevaricatrix soror*] nie náwrocíła Źię ku mnie ze wŹytkim Źercem Źwoim/ tylko kłamliwie *BibRadz Ier 3/10, Ier 3/7, 8, 2.Tim 2/13*; Perfidus, Niewierni krzywoprziŹieŹcá Zdrádlivy. Zdraycá Źgarz/ mátcz. *Mqcz 126b*; Malignus, ZłóŹliwy/ Niewierny/ zawíŹny. *Mqcz 205d, 205d*; O niewierna fryerko ma/ przeczeŹ tę nielutoŹ nádemná wczyníłá? *HistRzym 63*; kárác teŹ gdy obaczy potrzebeŹ/ Źe Młynarz niewierny. *GostGosp 62, 56; WujNT Luc 12/46*.

niewierny komu (4): A pocźciwy máž znaiąc żonę niewierną łobie/ nie tylko áby iá opuŹić miał/ ále Źnadź radby iá záníŹczył á zátrácił *RejAp 141; HistRzym 63v*; pánom Źwym nie wierni/ ná ktorego Źie zwaŹniá wnet go chcá o gárdło przypráwić *BielSpr 69v; SkarJedn 52*.

niewierny w czym (3): *HistRzym 63v*; Kto w mále niewierny/ ten y w wielu. *WujNT Luc 16 arg, k. Ccccc4*.

W poŹázeniach szeregowych (7): Twarz blada wkażue cźłowieka nie zdrowego, wŹzakoŹ złóŹnego, Źgarza y pyŹznego, Źkępcza wpornego, nie wiernego y nie poboŹnego, iako poŹpolicie mowíá, od złóŹci prawi áŹe zbladł. *GlabGad N2v*; Oczy białe abo ku modroŹci, cźłowieka zn. Źwey myŹli, obłudnego, ktory bywa acźkolwie taiemny, wŹzakoŹ nie wierny, z głupia chytry y pŹotliwy. *GlabGad N7, M7v, O3, Pv*; IŹ thák mię głóŹy dochodzą nędzniku/ iŹbyŹ miał być złym/ á niewiernym/ á zdrádliwym Źáfárzem moim. *RejPos 192v; KlonWor 82*.

W przeciwŹstawieniu: »niewierny ... wierny« (1): Iáka ŹrogoŹ ná niewierne Źprawce y Źędzie Źwiátá tego. A iáko wierni ktorzi Źá w Źtrachu Źmierci wywiedzyeni będą. *LubPs P5 marg*.

W charakterystycznych poŹázeniach: niewierna(-y, -e, -i) fryjerka, ksiáŹęta, młynarz (2), siostra (3), sprawca, stroŹe, sumnienie, Źafarz (2), włodarz (2), zdrayca, żona (2); niewierni panom swym; na niewierne kaŹń wedłóg zaŹługi, srogoŹ; niewierny z przyrodzenia; niewierne nabycie.

WyraŹenia: »niewierny (zdrayca) Judasz« (3): WidziałeŹ teŹ niewiernégo IudáŹffa woŹyto [!] pilno namáwiaiáŹ/ [...] IuŹci cźas bierzcie Źie tzo rychley tey godziny moŹémy go náydz ij jáŹ bez tłuŹŹcźe *OpecŹyw 98v; LubPs Z*; Ni ChriŹtus/ ni wbody tego nie wŹyíá: Sámi zá to niewierni IudáŹzowie tyiá. *KlonWor 50*.

»niewierni(-y) ludzie, cźłowiek« [*szyk 2:1*] (2:1): [*włosy lisowate*] znamyonuyá cźłouyeka Źprzyrodzenia nyeuwyernego *PatKaz III 119v*; będąiemy niewiernymi ludźmi/ Źaden nam wierzyć niebędźie/ iefli przeciwkó náŹzym obietnicom y LiŹtom/ dobrodźieiom náŹzym to záŹye pobierzemy/ coŹmy iem gdy dla nas gárdłowáli chciwie/ dawáli. *OrzRozm P2; OrzQuin L4v*.

»myŹ niewierna« (1): Nie koŹdemu dowierzamy. Bywać poŹtáwá pokorna/ Ale pod nią myŹ niewierna. Y drugić Źie będąie boŹył/ By łatwiey Źwey zdrády poŹył. *BierEz P3*.

»nieprzyjaciel niewierny« (1): áby ku dworu KrolewŹkiemu záŹie przyŹedł [...] á iŹby z Źobá przywiodł wiernego przyiácielá/ y teŹ krotofilniká y nieprzyiáciela niewiernego. *HistRzym 70*.

»niewiara niewierna« (1): O niewiáro niewierna á nieŹzczefna/ O niemiłóŹci wielka y chcefz mie zoŹtác/ ienŹem ia prze cie wŹzego Źie odwaŹyłá/ á więcey wciuchy niemam iedno ciebie widzieć/ bom ia ciebie zwoliłá łobie/ z tobá chcę wŹędy być. *HistRzym 15*.

»niewierny pasterz« [*szyk 2:1*] (3): Lękaycie Źie ŹtráŹnych Źłow/ co wyŹły z wŹt iego/ Cźym chce wczcić páŹterzá/ tego niewiernego. *RejZwierz 104; RejAp D marg, Ff2v*.

»niewierny posłaniec, poseł« [szyk 2:2] (3:1): *RejWiz* 189v; fwoiey fię głowy á nieftárznych fwoich przez ktore Pan Bog do nas mowi/ rozumu trzymáli. Y dla tego słuźnie od ftárznych zá niewierne poślánce poczytáni byli. *SkarJedn* 52, 51; *SkarŻyw* 270.

»niewierny przyjaciel« (1): *RejPos* [105] cf »nieustawiczny a niewierny«.

»sędziowie niewierni« (1): Sędziowie niewierni/ zdrayce przełożeni/ Boday z oftréy fkały ná fzyię zrzuceni Swiátá dokonáli *KochPs* 206.

»sługa, słuźebnik niewierny« [szyk 7:3] (8:2): Xántus o to nań gniewien był/ [...] Rzekąc zły fługo niewierny/ Závždy przeciw mnie vporny: Wieleś vczyńkow złych czynił/ Aleś tym wszytki przewinił. *BierEz* E2; *BielŻyw* 170; Bo czo żafię może być iuż też teskliwżego Iedno gdy khto w domu ma fługę niewiernego *RejJóz* G3v, G3v *marg*; Sługá niewierny gorfzy niż złodzyey. *RejZwierz* 119v [*idem*] bb3v; Pseudolus, Falsus servus, Niewierny sługá/ zły sługá. *Mącz* 328d; *OrzQuin* Z4; á iákoby fługá niewierny wołałz do niego o zaplátę fwoię/ á sam nigdy dofyć nie czyniłz powinności fwoiey. *RejPos* 252v; *WujNT* 247 *marg*.

»niewierna wiara« (1): kácerfká niewierná Królom wiaré odkrywa *OrzQuin* A3.

»zdrayca niewierny« (1): O lotrze przekłéty/ o zráydtza niewierny/ nadelwa okrutnieyfzy/ ktory przepuścía s przyrodzeniá/ kto fie mu korzy ij na ziemię przed niym padá/ a tys nadeń frozłfzy zráydtza przekłéty. *OpecŻyw* 92.

Szeregi: »niewierny a (i) fałszywy (a. fałszny)« (2): Abowiem Anyoł/ iż kęs wyftąpił prze podniefienie pychy fwoiey/ był wnet wytracon z onego mieyfca świętego/ ktore w sobie nic niewiernego á fałsznego zádzierżec nie mogło. *RejPos* 53; *SkarJedn* 51.

»marny a niewierny« (1): Y fłyfzyfzże nędzniku co tho powiedáią o tobye/ iżeś ták márnym á niewiernym włodárzem moim *RejPos* 192v.

»niepewny, niewierny« (1): A gdy Młynarz iáki niepewny/ niewierny/ tedy Mierniká/ iákikolwiek młyn/ pewnego/ pilnego/ wiernego przyftáwiwłzy doświadczyć [...] álbo tego ták ośtrożnie ftrzedz/ iákoby co ieft Páńskie fpełná dochodziło. *GostGosp* 62.

»nieustawiczny a niewierny« (1): O moy miły Pánie/ toż závždy nieuftáwiczne á niewierne przyiacioły małz: ktorzy/ [...] vciekáią od ciebie *RejPos* [105].

»niewierny i ospály« (1): bo Młynárze á Miernicy nawiętfzy złodzieie/ [...] máią to [...] z okázyey/ że mleć rzadko gofpodarz sam przydźie/ ále/ álbo párobká/ álbo dziewczkę pośle: co fą y niewierni y ospáli ftroże. *GostGosp* 140.

»niewierny a psotliwy« (1): Niewierna á pfotliwa/ przypráwiona żona/ By też ná fwiniem pyłku leżála zaponá. *BielKom* B8.

»wierny a niewierny« (2): Ale ku pirwżemu fie wráciąc/ mogą fie tu rozwefelic á rozrádowác włzyfcy wierni páłterze fłow á fpraw prawdziwych Páńskich (*marg*) Wierni á niewierni páłterze. (–) *RejAp* D, Ff2v. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*]

»zły, (a, i) niewierny« (4): iż fłyfzę nędzniku vbogi iżeś złym á niewiernym włodárzem á fzáfárzem moim *RejPos* 316v; *SkarJedn* 52; *SkarŻyw* 207; Zły á niewierny poháncze/ [...] Miawłzy odnieść sioftrę zenie/ Zawiódłes ią w leśne cienie. *KochSob* 65.

W przén (7) : gdi pythan [*Pitacus*] czoby było nawybornieyŝzego, odpowiedział dobrze czynić á zachować fie kaźdemu/ [...] czo wiernego, rzekł ziemia/ czo nie wiernego, morze *BielŻyw* 12; bo niewierny łtroź czyftoty iełt potrzebność. *BielŻyw* 109; A nie wierny to iełt łtroz młodołcz poczćiwóci *RejJóz* Iv, Iv *margin*; Y przecz że fie łtála boleść moiá/ wieczną/ á plagá moiá nie łnádna ku zliczeniu/ niechce fie zágoić? łthála mi fie iákoby kłámłtwo wod niewiernych [*Facta est mihi quasi mandacium aquarum infidelium*]. *Leop Jer* 15/18; A łtánáwłzy w posrzod zboru fáłłzywi Sędzyowie/ Połóżyli łwe niewierne ręce ná iey głowie. *KochZuz* A4; *KochPieś* 26.

a. *Niewłaściwy, nie taki jak być powinien, nieodpowiedni* (2) : Połtow powinnych łamánie/ ábo nie wierne odpráwówanie. *LatHar* 114; [*grzechy przeciwko siódmemu przykazaniu*] Gry zbytnie/ ábo nieuczćiwe/ ábo zdrádlive. Niewierna tełtámentow exekucya. Vmýłne łprawiedliwóci zwłaczánie. *LatHar* 117.

b. *W funkcji rzeczownika* (5) : Zywał ná łwecie pomiernie/ Obchodząc fie s kaźdym wiernie/ Ten moze rzec zem dobrze żył/ Y poćciwiem czáły łtrawił. (*nagł*) Niewierny. (-) Poćciwóć tę rozmyłláiąc/ Pewnie iáko w łelie záiąc/ Tez mułi być żyw łóžinká/ Záłłoniwłzy oczy pšinká. *RejZwierc* [233], B3v, [233]; *ZawJeft* 27.

W połączeniu szeregowym (1): Ręka z palczami krotłza niż ciało potrzebuie będzieli nieiako miáłfa, wkaźuie dowcipnego ale przechyrę, potwarcę y nicwiernego [!] *GlabGad* P2.

3. *Nieufny, niedowierzający, podejrzliwy* (4) : *BibRadz* 4.Reg 7 *arg*; *Suspiciosus*, *Podeyżrzliwy*/ *Niewierny*/ *Niepewny*. *Mącz* 406d.

niewierny ku komu (1): *MiechGlab* 23 *cf Szereg*,

W połączeniu szeregowym (1): *Quo quis versutior et callidior est, hoc invisior et suspectior magis*, Ym kto nabárziey chytrłzy/ tym bárziey zazdrościwłzy y podeyżrzeńłzy áłbo niewiernieyłzy. *Mącz* 406d.

Szereg: »chytry a niewierny« (1): lud to iełt chytry a nie wierni ku opczym [*vafri et perfidi sunt exteris*] *MiechGlab* 23.

4. *Niespełniony, niedotrzymany* (2) :

Szereg: »niemádry a niewierny« (2): Slubiłełli co Pánu Bogu/ nicomięłzkaway łpełnić: Bowiem nie lubi fie iemu niemádra á niewierna obietnica [*displicet enim ei infidelis et stulta promissio*]. *Leop Eccle* 5/3 [*przekład tego samego tekstu*] *BielKron* 80.

5. *Niegodny wiary* (3) :

Wyrażenia: »niewierny dowod« (1): Ták Abram niepátrził ná kłztałt niewiernych douodów wrzeczech/ które mu p. Bóg obiecowáł: choć widział ie przeciw náturze łwéy: gdy mu obiecowáł łyná/ niepatrzył ná łtárość łwá/ y żony łwéy Sary *BiałKat* 26.

»niewierne powiełci« (1): A łnádz y náłwiećie rzadko náydzie wiernego á y miedzy przyiaćioły znáydzie rozdwoiony ięzyk á wiele kroć y niewierne powiełci. *RejPs* 17.

»niewierne zapisy« (1): luźby vłtály ony niewierne zapifly/ ony niepoćciwe cyrográphy/ ná ktorych więczy wierzymy kęfu pápirowi á kęfu wołkowi niżli cznocie á poćciwóci łwoiey/ kiedyby łłowá náłze wedle powinności náłzey łlácheckiey y Krzełćijáńłkiey były iełt iełt/ niemáłz niemáłz/ toby to piękne łłowá były. *RejZwierc* 96.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (5) : Incredulus, Niewierny, Mącz 67d, 126b; Calag 528b, 536a; Infidelis Niewierni. Calep 533a,*

Synonimy: 1. a. apostata, bezbożny, niedowierny, odstępcza, odszczepieniec; 2. podstępny, podstępny, wiarołomny, zdradziecki.

Cf **BEZWIERNY, WIERNY**